

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Progrediamur oportet in spe - recenzja

Author: Henryk Olszar

Citation style: Olszar Henryk. (2012). Progrediamur oportet in spe - recenzja. "Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne" (T. 45, z. 2 (2012), s. 434-439).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 45,2 (2012), s. 434-439

Progrediamur oportet in spe. 20-lecie bulli Jana Pawła II Totus Tuus Poloniae populus. Księga Jubileuszowa dedykowana Jego Ekscelencji Arcybiskupowi Józefowi Kowalczykowi, Metropolicie Gnieźnieńskiemu, Prymasowi Polski z okazji Złotego Jubileuszu Kapłaństwa, red. Adam Mazurek, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, Warszawa 2012, 584 s.

Dwie ważne rocznice: 50-lecie kapłaństwa i 20-lecie reformy administracyjnej struktur kościelnych w Polsce stały się okazją do wydania w 2012 roku *Księgi Jubileuszowej*, dedykowanej arcybiskupowi Józefowi Kowalczykowi w celu uczczenia jego posługiwania jako nuncjusza apostolskiego w Polsce. Nosi ona tytuł *Progrediamur oportet in spe*. Słowa te zostały zaczerpnięte z zachęty Jana Pawła II, którą odnajdujemy w jego liście apostolskim *Novo millennio ineunte*. Jest to zaproszenie, abyśmy śmiało podążali w przyszłość z nadzieją, bo – jak pisze Jan Paweł II – „Idziemy naprzód z nadzieją! Nowe tysiąclecie otwiera się przed Kościołem niczym rozległy ocean, na który mamy wpłynąć licząc na pomoc Chrystusa” (n. 58). W 1992 roku zostało zrealizowane wielkie marzenie Jana Pawła II o reformie administracyjnej polskiego Kościoła. Jak zauważył arcybiskup Józef Kowalczyk, „reorganizacja ta wymagała wielu rozmów, czasem bardzo wyczerpujących”.

Księga Jubileuszowa powstała przy współpracy wielu środowisk. Komitet redakcyjny – w składzie: biskup Wojciech Polak, ksiądz Paweł Podeszwa, siostra Ewa Bońkowska USJK i Adam Wieczorek – poprosił o dokonanie stosownych opracowań specjalistów: księdza Stanisława Wilka SDB, księdza Wojciecha Góralskiego, biskupa Tadeusza Piersonka, księdza Witolda Adamczewskiego TJ, arcybiskupa Henryka J. Muszyńskiego i arcybiskupa Józefa Kowalczyka. Autorzy ci w swoich artykułach nakreślili główne założenia reformy i jej przygotowanie, ogłoszenie, etapy realizacji oraz skutki i owoce, które można coraz lepiej dostrzec z perspektywy przemian, jakie zaszły w ostatnich dwudziestu latach historii Kościoła katolickiego w Polsce (s. 13-54). W publikacji umieszczono także tekst papieskiej bulli *Totus Tuus Poloniae populus* oraz inne dokumenty z nią związane (s. 55-130). Kolejną część publikacji jubileuszowej stanowią refleksje, które napłynęły ze wszystkich diecezji polskich (s. 131-404). Nadesłane relacje obejmują niezbędne dane statystyczne, ale nade wszystko są spojrzeniem na podział z perspektywy czasu i zawierają próbę oceny zmian terytorialnych, ze szczególnym uwzględnieniem duszpasterskiego wymiaru, leżącego przecież u podstaw decyzji Ojca Świętego Jana Pawła II. Komitet redakcyjny zwrócił się także z prośbą o materiały o charakterze wspomnieniowym

do świadków tamtych wydarzeń, związanych z przygotowaniem i przeprowadzeniem reformy administracyjnej Kościoła katolickiego w Polsce. W opracowaniu znajdziemy wybrane listy gratulacyjne, kalendarium życia i działalności Jubilata oraz aneks zdjęciowy dokumentujący najważniejsze wydarzenia i indeks osobowy.

Zainteresowałem się – co jest zrozumiałe – tym fragmentem *Księgi Jubileuszowej*, który został poświęcony archidiecezji katowickiej (s. 207-212). 25 marca 1992 roku, w wyniku powstania nowych struktur administracyjno-organizacyjnych Kościoła w Polsce, uszczuplone zostało terytorium ówczesnej diecezji katowickiej o terytorium północne i południowe. Diecezji bielsko-żywieckiej przekazano 8 dekanatów i 84 parafie (127 księży diecezjalnych i 16 księży zakonnych oraz około 300 tysięcy wiernych), zaś diecezji gliwickiej odstąpiono 6 dekanatów i 50 parafii (79 księży diecezjalnych i 6 księży zakonnych oraz około 200 tysięcy wiernych). Z 43 dekanatów przy dawnej diecezji pozostało 30, z 434 parafii zachowano 300. Utworzona została Katowicka (Górnośląska) Prowincja Kościelna – Metropolia Katowicka, obejmująca swym zasięgiem archidiecezję katowicką, diecezję opolską i diecezję gliwicką. W ten sposób – zgodnie z założeniem papieża Jana Pawła II – dostosowano misję Kościoła na Górnym Śląsku „do warunków i wymagań, jakie stawiają czasy, w których żyjemy”. Decyzja Ojca Świętego dowartościowała żywotność Kościoła z tej części Śląska, który coraz bardziej rozwijał swoją „opcję na rzecz ubogich”, posyłał swoich kapłanów do krajów misyjnych i ościennych. Nowy podział, dokonany na przełomie stuleci, skutecznie usprawnił pełnienie misji w Chrystusowej wspólnotcie, a obecnie nadal służy budzeniu wiary, nadziei i miłości w sercach ludzkich. Biskupi katowicki i prezbiterzy starali się w swojej posłudze być jak najbliższej wiernych. Wielu duszpasterzy zaangażowało się w walkę z plagami społecznymi i działalność charytatywną, wspomagana przez Caritas Archidiecezji Katowickiej i jego ośrodki – Parafialne Zespoły Caritas, Duszpasterstwo Rodzin, Apostolstwo Chorych i Duszpasterstwo Głuchoniemych. W lokalnym, śląskim Kościele pomagano osobom wykluczonym oraz poszkodowanym w wyniku powodzi i katastrof na naszym terenie oraz mieszkańcom krajów misyjnych, żyjących w ubóstwie. Kościół na Górnym Śląsku proponował „rozwój integralny”, rozpoczynający się od ustanowienia nowych relacji międzyludzkich, opartych na darze, bezinteresowności i dzieleniu się. W tym okresie ważnym głosem w dyskusji w sprawach społecznych stała się wypowiedź metropolity katowickiego z 19 marca 2001 roku na temat wartości pracy ludzkiej, różnych aspektów bezrobocia i wskazań dla odpowiedzialnych za kształt życia publicznego, „parafian bez społecznego przydziału”, wspólnot kościelnych i duszpasterzy.

Z lektury publikacji jubileuszowej dowiedziałem się, że wreszcie została ustalona powierzchnia archidiecezji katowickiej, która obejmuje 2332,52 km². Jej granice na południu i wschodzie opierają się o: Dolinę Olzy, Jezioro Goczałkowickie, Dolinę Górnej Wisły, Jezioro Dzieckowickie oraz rzeki Przemszę i Brynicę, na północy stanowi je Garb Tarnogórski, na zachodzie zaś granice kończą się w Dolinie Górnej Odry i dotyczą Kotliny Raciborskiej. Wewnątrz archidiecezji znajdują się: Wyżyna Katowicka, Dolina rzek Kłodnicy i Rawy, Płaskowyż Rybnicki i Równina Pszczyńska. Kościelnie terytorium to graniczy z diecezjami: ostrawsko-opawską (Republika Czeska), opolską, gliwicką, sosnowiecką, bielsko-żywiecką i archidiecezją krakowską. Archidiecezja katowicka funkcjonuje na obszarze Polski najbardziej zurbanizowanym i uprzemysłowionym. W układzie przestrzennym znajduje się w dwóch obszarach planowanego rozwoju: centralnym śląskim (Górnośląski Związek Metropolitalny) i zachodnim (rybnicko-jastrzębskim). Chociażby więc z tego powodu archidiecezja budzi zainteresowanie zarówno socjologów religii, jak i hierarchów Kościoła. Na jej obszarze położonych jest aż 28 miast, które zajmują 1 321,17 km² (57%). Znajduje się tutaj również 108 sołectw na powierzchni

1 011,35 km² (43%). Według danych Konferencji Episkopatu Polski z 2011 roku, na terenie archidiecezji mieszkało 1 498 000 osób, wśród których było około 1 450 000 katolików, rozmieszczonych w 318 parafiach (237 na terenach miejskich – 74,5% oraz 81 na terenach wiejskich – 25,5%), przydzielonych do 34 dekanatów. Warto w tym miejscu uzupełnić liczby: na 19 marca 2012 roku datowany jest dekret erygujący Parafię Świętego Ojca Pio w Tychach-Makołowcu.

W *Księdze Jubileuszowej* podano, że z całej zbiorowości ludności archidiecezji katowickiej aż 84% identyfikuje się ze swoją parafią, natomiast 61,9% zna nazwisko własnego proboszcza. Swój stosunek do wiary wyrażono w czterech kategoriach odpowiedzi: głęboko wierzący – 13,4%, wierzący – 77,9%, pozostali – 8,3%, w tym niewierzący – 2,6% (brak odpowiedzi – 0,4%). Jak widać, znakomita większość deklaruje się jako głęboko wierzący lub wierzący (91,3%). Mimo wysokiego wskaźnika trudno byłoby stwierdzić, na ile wiara zakorzeniona jest w osobie, a na ile w środowisku i kulturze. Podobnie jak wskaźniki autodeklaracji wiary, tak i wskaźniki autodeklaracji praktyk religijnych kształtują się na wysokim poziomie. Dzieląc wiernych ze względu na stosunek do praktyk religijnych, uzyskuje się następujące kategorie: praktykujący systematycznie – 55,5%, praktykujący niesystematycznie – 25,5%, praktykujący rzadko – 12,7%, wcale niepraktykujący – 5,8% (brak odpowiedzi – 0,5%). Zgodnie z powyższym, ogółem w jakikolwiek sposób praktykujących jest 93,7%. Warto dodać, że w archidiecezji katowickiej pojawia się wyjątkowo wysoki odsetek katolików „niedzielnych” (81,5%), to jest takich, którzy systematycznie lub niesystematycznie biorą udział w niedzielnej Mszy Świętej. Wpływ na intelektualną formację wiernych ma Radio Maryja, którego słucha 37,2% oraz Radio „eM”, z którego korzysta 12,2%. Ponadto spore oddziaływanie posiada – stanowiący „wizytówkę archidiecezji” – „Gość Niedzielny”, regularnie czytany przez 36,8% wiernych. Archidiecezja posiada własne Wydawnictwo i Księgarnię Archidiecezjalną Świętego Jacka. Przynależność i aktywny udział wiernych w 20 katolickich ruchach i wspólnotach modlitewnych oraz 19 stowarzyszeniach religijnych jest jednak nieznaczny – wynosi zaledwie 8% w całej zbiorowości mieszkańców archidiecezji. Do znajomości przykazań przyznaje się około 70% wiernych; aż 76,1% z nich przyjmuje tolerancję, którą rozumie jako szacunek dla cudzych poglądów. Za wolnością „bez ograniczeń” opowiada się zdecydowanie 6,4% ogółu katolików. Z wyznawcami tej samej religii zdecydowanie identyfikuje się 50,3% z nich, z rodziną – 80,8%, z narodem polskim – 69%, z ludnością rodzimą Górnego Śląska – 36,1%.

Jak wynika z lektury *Księgi Jubileuszowej*, ludzie wierzący w archidiecezji katowickiej mają obecnie do dyspozycji 307 świątyń murowanych, 21 kościołów drewnianych, 223 kaplice publiczne, zakonne, szpitalne i w zakładach karnych. W latach 1993-2010 poświęcono aż 62 nowe kościoły, które zastąpiły – zwłaszcza w wielotysięcznych osiedlach – prymitywnie sklecone baraki i stały się pośród monotonii betonowych blokowisk „wyzwaniem do szukania tego, co wyrasta ponad przeciętność”. Liturgia w świątyniach jest sprawowana z coraz większym zaangażowaniem duchownych i świeckich. Przywracają oni znaczenie niedzieli w rodzinie, która na Górnym Śląsku „jest Boża i nasza”. Około 40% katolików chodzi na Mszę Świętą w każdą niedzielę, a 22,6% prawie w każdą niedzielę, co stanowi razem 62%. Nie chodzi do kościoła w ogóle 4,7%. Udział kobiet (44,6%) jest większy niż mężczyźn (32,2%). Msza Święta jest dla nich przede wszystkim wypełnieniem obowiązku wobec Kościoła (49,4%), spełnieniem nakazu sumienia (80,2%), dostosowaniem się do wymagań rodziny (30,6%), przeżyciem religijnym (78,6%), dostosowaniem się do ogólnego zwyczaju (34,7%). Przystępowanie do Komunii Świętej na Górnym Śląsku odznacza się bardzo wysokimi wskaźnikami: 24% wiernych było u Komunii Świętej przed paroma miesiącami, a w ostatnim miesiącu – 17,1%; w ostatnim

tygodniu przystąpiło do Komunii Świętej 12,9%, 11,7% przed rokiem, a przed kilkoma laty – 13,1% wiernych. Blisko 56% mieszkańców archidiecezji katowickiej uczestniczy w nabożeństwach majowych. Prawie tyle samo (54,7%) deklaruje udział w nabożeństwach różańcowych, 49% bierze udział w drodze krzyżowej, 37% w nabożeństwie gorzkich żali, 15% w nabożeństwach fatimskich i 16,7% w nabożeństwach ku czci Miłosierdzia Bożego. Dane te pokazują, jak się wydaje, iż formy pobożności religijnej występujące na Górnym Śląsku łączą w sobie wzory tradycji z nowymi przejawami wspólnotowej religijności. Zwraca też uwagę wysoki odsetek (41,5%) osób deklarujących praktyki wspólnej modlitwy w swoich rodzinach, co jest swoistym „fenomenem” kulturowym. Blisko 40% wiernych przyznaje się do czytania Pisma Świętego.

Najbardziej spektakularnym spotkaniem wiernych w archidiecezji katowickiej są pielgrzymi mężczyźni i młodzieńców w maju oraz kobiet i dziewcząt w sierpniu do Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny – Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej – w Piekarach Śląskich, nazywanych „stolicą katolicyzmu społecznego”. Fenomen Piekarów jest wielkim darem Bożym, a maryjność na Górnym Śląsku wynika ze specyficznej i wyjątkowej roli, jaką odgrywa tu kobieta. Jest to przeniesienie sytuacji rodzinnej na życie religijne, ale również odwrotnie – życie religijne kształtuje relacje w rodzinie. Wierni archidiecezji pielgrzymują również do sanktuariów maryjnych w Katowicach-Bogucicach, Pszowie, Turzy Śląskiej i Rudzie Śląskiej-Kochłowicach oraz sanktuariów związanych z kultem Bożego Ciała (Jankowice Rybnickie), a także kultem świętych (świętego Józefa w Rudzie Śląskiej, świętego Floriana w Chorzowie, świętego Wojciecha w Mikołowie, świętej Teresy od Dzieciątka Jezus w Rybniku-Chwałowicach). Co roku przedstawiciele wszystkich parafii archidiecezji celebrować w katedrze odpust ku czci Chrystusa Króla. Duchowieństwo spotyka się na swojej pielgrzymce wrześnie; księża diecezjalni i zakonnicy zastanawiają się wtedy nad dziedzictwem duszpasterskim i współczesną posługą kapłańską w lokalnym Kościele. Ponadto sporym uznaniem cieszą się dni formacyjne dla kapłanów, organizowane przez Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Metropolitarnej w domach rekolekcyjnych w Brennej i w Wodzisławiu Śląskim-Kokoszycach. Pokłosiem tych spotkań stają się publikacje, które są nie tylko dokumentalnym zapisem, ale wspierają też realizację ogólnopolskiego programu duszpasterskiego.

Współczesne duszpasterstwo w archidiecezji katowickiej jest bardziej niż dotąd oparte na bazie naukowej. Możemy zauważyć, że duszpasterze są coraz lepiej przygotowani do katechizacji młodego pokolenia, a wychowanie młodzieży jest oparte na sprawdzonych wartościach. Mamy wielu katechetów: 407 prezbiterów diecezjalnych, 28 kapłanów zakonnych, 76 zakonnice i 886 świeckich. W archidiecezji swoją działalność prowadzi 19 szkół katolickich, w których wiedzę zdobywa 1824 uczniów. Na prawidłowy rozwój młodego pokolenia wpływa ponadto działalność redaktorska „Małego Gościa Niedzielnego” i Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży KANA. Zdolnym i pracowitym uczniom pochodzącym z ubogich rodzin przyznawane są stypendia imienia Błogosławionego Emila Szramka. Kościół na Górnym Śląsku jest promotorem kultury i nauki. Od 2001 roku swój wkład w myśl teologiczną w skali polskiej i ogólnokościelnej wnosi Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Tworzy go niemal 1100 studentów na studiach stacjonarnych, zaocznych i podyplomowych, pogłębiających swoją wiedzę i formację w 2 kierunkach i 4 specjalnościach. Co roku na Międzyuczelnianej Inauguracji Roku Akademickiego w katowickiej katedrze spotyka się – połączone pasją poszukiwania i odkrywania oraz wspólną wiarą – górnośląskie środowisko akademickie. Jest to okazja do promocji Górnego Śląska i przyznania kościelnej nagrody „Lux ex Silesia” dla tych, którzy w swej działalności naukowej lub artystycznej ukazują wysokie wartości moralne i wnoszą trwały wkład w kulturę Górnego Śląska.

W 2011 roku w archidiecezji katowickiej – możemy przeczytać dalej w *Progrediamur oportet in spe* – wiernymi zajmowało się 3 biskupów oraz 1071 księży diecezjalnych, w tym 741 bezpośrednio w pracy parafialnej. Ponadto 37 księży związanych było posługą z Kurią Archidiecezjalną i z Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym, 31 było zatrudnionych w charakterze pracowników dydaktyczno-naukowych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 10 przebywało na studiach specjalistycznych, 14 posługiwało na terenie innych diecezji polskich, 76 pracowało poza granicami Polski, 162 było na emeryturze. Wspierało ich 121 księży i 32 braci zakonnych, reprezentujących 9 instytutów zakonnych (w 20 domach w archidiecezji katowickiej) oraz 656 nadzwyczajnych szafarzy Komunii Świętej. Do pracy wychowawczej, opiekuńczej i kancelaryjnej zostało także zaangażowanych 789 siostr zakonnych, reprezentujących 20 zgromadzeń (w 55 klasztorach w archidiecezji katowickiej). Ponadto działalność charytatywną prowadziły 2 zakony rycerskie, reprezentowane przez 2 Komandorów z Gwiazdą, 12 Kawalerów i 7 Dam. W latach 1993-2011 archidiecezję katowicką opuściło 45 księży – w wyniku uzyskania ekskardynacji. Od 25 marca 1992 roku do 25 lipca 2011 roku święcenia kapłańskie przyjęło 492 diakonów, zmarło zaś 237 kapłanów. W sumie w omawianym okresie biskup katowicki kierował do różnych posług 1596 kapłanów diecezjalnych. W statystyce dla archidiecezji katowickiej za rok 2010 odnotowano: 19 185 chrztów, 14 752 przystępujących do Pierwszej Komunii Świętej, 8 325 zawartych małżeństw sakramentalnych, 118 854 odwiedzin chorych i 50 812 udzielonego sakramentu namaszczenia chorych, 17 734 pogrzebów, 30 598 892 rozdzielonych wśród wiernych Komunii Świętych i 17 378 przystępujących do bierzmowania.

Kościół w archidiecezji katowickiej na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat miał tylko jednego arcybiskupa: Damiana Zimonia – przez wiele lat przewodniczącego Komisji Duszpasterskiej Episkopatu Polski, zajmującej się „programowaniem” duszpasterskiej działalności Kościoła katolickiego na terenie Polski oraz pięciu biskupów sufraganów: Józefa Kurpasa, Stefana Cichego, Gerarda Bernackiego, Piotra Liberę i Józefa Kupnego. Od 29 października 2011 roku następcą arcybiskupa Zimonia został arcybiskup Wiktor Skworc, który, wchodząc w posługę swojego poprzednika, kontynuuje dzieło: sługi Bożego kardynała Augusta Hlonda SDB – prymasa Polski, biskupa Arkadiusza Lisieckiego – znawcy literatury patrystycznej i specyfiki środowisk robotniczych, biskupa Stanisława Adamskiego – wybitnego społecznika i organizatora oraz biskupa Herberta Bednorza – duszpasterza ludzi pracy.

Progrediamur oportet in spe jest publikacją niewątpliwie wartą zauważenia, bo wydaje mi się, że po raz pierwszy w tym stuleciu tak wnikliwie przeanalizowano dzieje kościelne w III Rzeczypospolitej. Tom stanowi znakomite uzupełnienie opracowań takich znawców dziejów kościelnych, jak: ksiądz Marian Banaszak, ksiądz Bolesław Kumor czy ksiądz Zygmunt Zieliński. Po lekturze *Księgi Jubileuszowej* poszerzyła się moja wiedza nie tylko odnośnie do zmian, które dokonały się po 1992 roku w poszczególnych metropoliach i diecezjach Kościoła katolickiego w Polsce, ale również na temat wykorzystanych przez autorów źródeł i opracowań. Co więcej, według danych zawartych w *Księdze Jubileuszowej*, mogę precyzyjnie określić powierzchnię metropolii górnośląskiej, czyli archidiecezji katowickiej oraz diecezji: gliwickiej i opolskiej, wynoszącej w sumie 12 615 km². Na tym terytorium mieszka obecnie około 2 950 000 wiernych, którym posługuje w 871 parafiach 2148 księży diecezjalnych i 403 księży zakonnych. Po 1992 roku w tych trzech diecezjach utworzono 38 parafii i poświęcono 108 nowych kościołów. Ale pojawił się u mnie także pewien niedosyt – co naturalne – związany z brakiem szczegółowych map z zapisem parafii i dekanatów metropolii górnośląskiej oraz większości prezentowanych tu struktur diecezjalnych.

Reasumując, edycja *Księgi Jubileuszowej* zasługuje na szersze zainteresowanie, które winni okazać badacze dziejów kościelnych w naszej Ojczyźnie. Intelktualne owoce tego zaciekawienia doprowadzą zapewne do powstania kolejnego tomu „Historii Kościoła w Polsce”.

Ks. Henryk Olszar